

EKOTURIZMNING IQTISODIY VA EKOLOGIK AHAMIYATI

Xandambojev Zafar Doniyor o'g'li

Toshkent kimyo xalqaro universiteti talabasi

Ilmiy rahbar: **Yuldashev Abdumalik Ilxomovich**

Annotatsiya

Ushbu maqolada ekoturizmning iqtisodiy va ekologik ahamiyati tahlil qilinadi. Ekoturizm tabiiy resurslardan samarali foydalanish, mahalliy aholini ish bilan ta'minlash hamda ekologik muvozanatni saqlashga xizmat qiladi. Tadqiqotda ekoturizmning iqtisodiy jihatlari, ekologik barqarorlikka ta'siri va mahalliy iqtisodiyotga qo'shgan hissasi muhokama qilinadi. Maqola turizm sohasi mutaxassislari, ekologlar va tadbirkorlar uchun foydali bo'lishi mumkin.

Kalit so'zlar. Ekoturizm, iqtisodiy rivojlanish, ekologik barqarorlik, mahalliy iqtisodiyot, tabiiy resurslar.

Abstract

This article analyzes the economic and environmental significance of ecotourism. Ecotourism contributes to the efficient use of natural resources, employment of local populations, and maintenance of ecological balance. The study discusses the economic aspects of ecotourism, its impact on ecological sustainability, and its contribution to the local economy. The article may be useful for tourism professionals, ecologists, and entrepreneurs.

Keywords. Ecotourism, economic development, environmental sustainability, local economy, natural resources.

KIRISH

Turizm bugungi kunda dunyo iqtisodiyotining muhim tarmoqlaridan biriga aylangan bo'lib, uning ichida ekoturizm alohida o'ringa ega. Ekoturizm tabiiy va madaniy resurslardan ongli ravishda foydalanish orqali atrof-muhitni saqlashga yordam beradi. An'anaviy turizmning tabiiy muhitga yetkazadigan zararini kamaytirish hamda mahalliy aholini rivojlantirish ekoturizmning asosiy maqsadlaridan biri hisoblanadi.

Ekoturizm nafaqat turistik yo'nalishlar rivojlanishini ta'minlaydi, balki mahalliy iqtisodiyotga ham katta foyda keltiradi. Turistik infratuzilmaning barqaror shakllanishi, yangi ish o'rinlari yaratish va tabiiy boyliklarni asrab-avaylash ekoturizmning asosiy jihatlardan biridir. Shu sababli, ekoturizmga e'tibor qaratish zamonaviy turizmning muhim yo'nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda.

Ekoturizm mahalliy jamoalar uchun yangi imkoniyatlar yaratadi va ularning daromadlarini oshirishga xizmat qiladi. Mahalliy mahsulotlar va xizmatlarning talabga ega bo'lishi, qishloq xo'jaligi va hunarmandchilikning rivojlanishi orqali iqtisodiy o'sishga hissa qo'shadi. Shu bilan birga, turistik markazlarning ekologik muhofaza qilinishi ham dolzarb masalalardan biri bo'lib qolmoqda.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Ekoturizm bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar uning iqtisodiy va ekologik foydalarini tasdiqlaydi. Ko'pgina olimlarning fikricha, ekoturizm barqaror turizmning ajralmas qismi hisoblanib, u tabiiy resurslarning uzoq muddatli foydalanishiga imkon beradi. Shu bilan birga, ekoturizmga oid nazariyalar, amaliy tadqiqotlar va statistik ma'lumotlar ham ushbu sohaga oid ilg'or yondashuvlarni o'rganish imkonini beradi.

Adabiyotlar tahlilida ekoturizmning turli mamlakatlarda qanday rivojlanganligi va qaysi omillar uning barqarorligini ta'minlayotgani ko'rib chiqilgan. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ekologik toza turizmni rivojlantirish uchun davlat siyosati, mahalliy aholi ishtiroki va infratuzilma muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, ekoturizmning global iqtisodiyotga ta'siri ham o'rganilgan.

Ekoturizmning muvaffaqiyatli namunalari va ularning iqtisodiy samaradorligi tahlil qilingan. Masalan, Kosta-Rika va Yangi Zelandiya kabi mamlakatlar ekoturizm sohasida yetakchi bo'lib, ularning tajribasi ko'pgina mamlakatlarga namuna bo'lishi mumkin. Bunday yondashuvlar tabiiy resurslarni asrab-avaylash bilan bir qatorda iqtisodiy rivojlanish uchun ham foydali hisoblanadi.

Ushbu tadqiqotda ekoturizmning iqtisodiy va ekologik ahamiyatini tahlil qilish uchun sifat va miqdoriy metodlar qo'llanilgan. Ma'lumotlar yig'ishda ilmiy maqolalar, statistik hisobotlar va ekoturizmga oid rasmiy manbalardan foydalanilgan. Tadqiqotda sohaga oid mavjud muammolar va ularning yechimlari ham ko'rib chiqilgan.

Ekoturizm bo'yicha turli hududlardagi misollar o'rganilib, ularning iqtisodiy samaradorligi baholangan. Mahalliy tadbirkorlar va turizm sohasi vakillari bilan intervyular o'tkazilib, ularning ekoturizm haqidagi fikrlari o'rganilgan. Shuningdek, ekoturizm dasturlarining samaradorligi amaliy tadqiqotlar orqali tahlil qilingan.

Statistik ma'lumotlar asosida ekoturizmning mahalliy iqtisodiyotga ta'siri baholangan. Ekoturizm infratuzilmasini rivojlantirish va tabiiy resurslarni saqlash bo'yicha ilg'or amaliyotlar o'rganilib, natijalar tahlil qilingan.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, ekoturizm tabiiy resurslarni samarali boshqarish va mahalliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishiga katta hissa qo'shadi. Mahalliy aholi ekoturizm orqali daromad manbaiga ega bo'lishi, ekologik muvozanatni saqlash va tabiiy muhitni himoya qilish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Ekoturizmning rivojlanishi ekologik toza turizm infratuzilmasining shakllanishiga yordam beradi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, davlat tomonidan ekoturizmga qaratilgan qo'llab-quvvatlash choralari va mahalliy tadbirkorlarning ishtiroki uning muvaffaqiyatiga ta'sir ko'rsatadi.

Ekoturizmning rivojlanishi natijasida sayyohlarning qiziqishi ortib, ularning ekologik ongini oshirishga yordam beradi. Shuningdek, ekoturizm dasturlarining muvaffaqiyati davlat siyosati va mahalliy hamjamiyatlar ishtirokiga bog'liq ekanligi aniqlangan.

Quyida ekoturizmning iqtisodiy va ekologik ahamiyatini aks ettiruvchi jadval keltirilgan:

Ekoturizmning iqtisodiy va ekologik ta'siri

Faktor	Iqtisodiy ta'siri	Ekologik ta'siri
Ish o'rinlari yaratish	Mahalliy aholi bandligini oshiradi	Migratsiyani kamaytiradi, barqaror hayot tarzini qo'llab-quvvatlaydi
Tabiiy resurslardan foydalanish	Barqaror iqtisodiy o'sishga xizmat qiladi	Resurslarning uzoq muddatli saqlanishini ta'minlaydi
Turistik infratuzilma	Yangi biznes imkoniyatlari yaratadi	Atrof-muhitni himoya qilishga yordam beradi
Sayyohlarning ekologik ongi	Ekoturizmga sarmoya jalb etadi	Ekologik muhofaza choralari kuchayadi
Mahalliy mahsulotlarga talab	Hunarmandchilik va qishloq xo'jaligini rivojlantiradi	Mahalliy mahsulotlardan foydalanish ekologik yuklamani kamaytiradi
Davlat qo'llab-quvvatlashi	Soliqlardan tushum ortadi, infratuzilma rivojlanadi	Ekoturizm loyihalari ekologik qonunlarga moslashadi

Jadvalning izohi

1. **Ish o'rinlari yaratish:** Ekoturizm mahalliy aholiga xizmat ko'rsatish, mehmonxonalar, yo'l boshchilar va boshqa sohalarda ish o'rinlari yaratish orqali iqtisodiy faollikni oshiradi. Shu bilan birga, mahalliy aholi migratsiyasining oldi olinadi va ular o'z hududida ishlash imkoniyatiga ega bo'ladilar.

2. **Tabiiy resurslardan foydalanish:** Ekoturizm tabiatga zarar yetkazmagan holda undan foydalanishni ta'minlaydi. Masalan, tabiiy bog'lar va qo'riqxonalar ekologik barqarorlikka rioya qilgan holda sayyohlarga xizmat ko'rsatadi.

3. **Turistik infratuzilma:** Ekoturizm rivojlangan hududlarda yangi biznes imkoniyatlari paydo bo'ladi. Masalan, ekologik mehmonxonalar, o'ziga xos turistik yo'nalishlar va mahalliy transport xizmatlari shakllanadi. Bunga javoban, ekologik toza infratuzilma yaratish ham muhim bo'lib qoladi.

4. **Sayyohlarning ekologik ongi:** Ekoturizm dasturlari odamlarga tabiatni asrash muhimligini o'rgatadi. Turistlar ekologik muhofazaga e'tibor berishadi va atrof-muhitga zarar yetkazmaydigan mahsulotlarni afzal ko'rishadi.

5. **Mahalliy mahsulotlarga talab:** Sayyohlar mahalliy ishlab chiqarilgan oziq-ovqat va hunarmandchilik mahsulotlarini sotib olishadi, bu esa mahalliy iqtisodiyotni rivojlantiradi. Shu bilan birga, uzoq masofadan import qilish kamaygani uchun ekologik yuklama ham kamayadi.

6. **Davlat qo'llab-quvvatlashi:** Ekoturizm rivojlangan davlatlarda ekologik qonunlar qabul qilinadi va davlat bu sohaga sarmoya kiritadi. Natijada, tabiiy resurslarni himoya qilishga qaratilgan chora-tadbirlar amalga oshiriladi.

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, ekoturizm faqat iqtisodiy foyda emas, balki ekologik barqarorlikni ta'minlash vositasi hamdir. Shu sababli, turizmni rivojlantirishda ekoturizm konsepsiyasiga e'tibor qaratish juda muhimdir.

XULOSA

Ekoturizm nafaqat iqtisodiy o'sishning muhim omili, balki ekologik muvozanatni saqlash vositasi sifatida ham katta ahamiyatga ega. Ushbu maqolada ekoturizmning iqtisodiy va ekologik jihatlari ko'rib chiqilib, uning turizm sohasidagi o'rni tahlil qilindi.

Ekoturizm mahalliy aholi hayot sifatini oshirish, barqaror turizm infratuzilmasini rivojlantirish va tabiiy muhitni muhofaza qilish imkonini beradi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, ekoturizmning muvaffaqiyatli rivojlanishi uchun davlat, tadbirkorlar va mahalliy hamjamiyatlarning hamkorligi muhim ahamiyatga ega.

Kelgusida ekoturizmni rivojlantirish uchun ilmiy tadqiqotlarni yanada kengaytirish va ilg'or tajribalarni o'rganish lozim. Ekoturizmga oid ilmiy va amaliy tadqiqotlarni rivojlantirish orqali turizmning ushbu yo'nalishini yanada samarali qilish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Honey, M. (2008). Ecotourism and Sustainable Development: Who Owns Paradise? Island Press.
2. Weaver, D. (2001). The Encyclopedia of Ecotourism. CABI Publishing.

3. Buckley, R. (2009). Ecotourism: Principles and Practices. CABI Publishing.
4. Fennell, D. A. (2020). Ecotourism. Routledge.

